

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

**доктора економічних наук, професора
МАРГАСОВОЇ ВІКТОРІЇ ГЕННАДІЇВНИ**

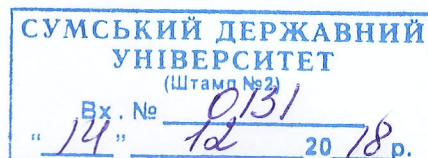
**на дисертаційну роботу ЛЮЛЬОВА Олексія Валентиновича
на тему: “Макроекономічна стабільність національної економіки:
соціальні, політичні та маркетингові детермінанти”,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством**

1. Актуальність теми дослідження.

Сучасна модель розвитку національної економіки характеризується наявністю цілого ряду суперечностей та дисбалансів. З однієї сторони, відбувається активна інтеграція у світову та європейську господарську систему, накопичення практичного інструментарію підтримання стійкості національної економіки. З іншої сторони, низький рівень її макроекономічної стабільності виступає перешкодою на шляху до її інноваційного розвитку. Забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки як складова державної економічної політики виступає основною складовою досягнення конкурентоспроможності країни за підходами Світового економічного форуму. Разом з тим, у 2018 році Україна погіршила свої позиції за цим параметром і посіла 58 місце серед 137 країн світу. Варто зауважити, що в умовах затяжної економічної рецесії, складної військово-політичної та напруженої соціальної ситуації в Україні дослідження методологічних і методичних засад щодо формування нових механізмів управління національною економікою, зорієнтованих на досягнення її макроекономічної стабільності, є вкрай актуальним.

2. Ступінь наукової розробленості проблеми.

Незважаючи на зростання кількості наукових розробок в сфері регулювання, прогнозування, формування інституціонального підґрунтя забезпечення макроекономічної стабільності, особливо в зарубіжних академічних колах, в межах вітчизняних наукових праць ця проблематика

розглядається фрагментарно. Насамперед поглибленого подальшого дослідження потребують питання, що стосуються впливу нефінансових параметрів, зокрема репутації та іміджу країни, соціально прогресу, ефективності політичних інститутів на макроекономічну стабільність. Вирішенню цих актуальних наукових завдань присвячена дисертаційна робота Люльова О. В.

Дослідження виконано у розрізі державних нормативних актів і програмних документів (Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», Основних напрямів фундаментальних досліджень на 2014–2018 рр.). Отримані дисертантом наукові результати щодо оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки, визначення її індикаторів, формування, механізмів, стратегій і дорожніх карт управління національною економікою включено до звітів за рядом науково-дослідних робіт, що виконуються в Сумському державному університеті, а саме: пропозиції щодо оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки використано при виконанні теми «Форсайт-прогнозування стійкості національної економіки: від соціо-еколого-економічних протиріч до конвергентної моделі» (№ д/р 0117U003932); щодо формування стратегій реформування механізмів управління національною економікою для забезпечення макроекономічної стабільності та соціального прогресу – в межах теми «Інноваційні драйвери національної економічної безпеки: структурне моделювання та прогнозування» (№ д/р 0117U003922); щодо вибору індикаторів макроекономічної стабільності національної економіки – в межах теми «Розвиток механізмів управління інноваційною складовою економічної безпеки України» (№ д/р 0117U007024); конвергентного впливу соціальних та політичних детермінант макроекономічної стабільності національної економіки – в межах теми «Моделювання та прогнозування соціо-економіко-політичної дорожньої карти реформ в Україні для переходу на модель стійкого зростання» (№ д/р 0118U003569).

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Отримані здобувачем наукові результати, а також розроблені пропозиції є науково обґрунтованими. Це підтверджує логіко-структурний аналіз змісту роботи, значний список досліджених автором наукових джерел за тематичним спрямуванням, статистичного матеріалу, нормативної документації.

Достовірність отриманих наукових результатів, висновків і рекомендацій, засвідчується їх апробацією на 13 міжнародних наукових і науково-практичних конференціях за профільною тематикою та переліком власних наукових праць дисертанта.

Під час написання дисертаційної роботи автором вдало використано ряд загальнонаукових та спеціальних методів, що підтверджує її теоретико-методологічну цінність. Серед них, зокрема, слід назвати методи логічного узагальнення та наукової абстракції, системно-структурний аналіз, метод TOPSIS, порівняльний та кластерний аналіз, метод головних компонент, метод моментів Ареллано–Бонда, метод Фішберна узагальнений метод моментів GMM, метод рангової кореляції Спірмена регресійний та статистичний аналіз. Застосування цих методів є вмотивованим та узгоджується з поставленими дисертантом задачами.

4. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях.

Основні наукові положення, висновки і результати дослідження опубліковано в 49 наукових працях загальним обсягом 35,94 друк. арк., з яких особисто авторові належить 29,08 друк. арк., зокрема, 1 одноосібна монографія, розділи у 3 колективних монографіях, 26 статей у наукових фахових виданнях України та 3 статті у наукових виданнях інших держав (з яких 27 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, серед яких 7 – до бази Scopus та Web of Science), 13 публікацій у збірниках матеріалів конференцій. Автореферат дисертаційної роботи відповідає вимогам

Міністерства освіти і науки України та повною мірою відображає її основні положення.

В оприлюднених наукових працях основні положення дисертаційної роботи та результати дослідження висвітлено з достатньою повнотою. Характер видань і зміст опублікованих наукових праць відповідають вимогам ДАК МОН України, рекомендованим для повноти висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

У цілому дисертаційна робота відзначається логічністю побудови, завершеністю, обґрунтованістю наукових положень та висновків, сучасним науковим стилем подачі матеріалу. Дисертація містить достатню кількість таблиць, схем, рисунків, які подано як безпосередньо в основній частині дисертації, так і винесено в додатки.

5. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз наукових результатів, гіпотез та висновків, отриманих автором у дисертаційній роботі дають підстави стверджувати, що робота містить ряд важливих теоретичних і науково-методичних положень, які спрямовані на забезпечення макроекономічної стабільності з урахуванням впливу соціальних, політичних та маркетингових детермінант.

Наукові результати дисертаційної роботи, які характеризуються науковою новизною, на наш погляд, доцільно згрупувати у чотири блоки:

Перший блок наукових результатів роботи включає здобутки автора, що стосуються поглиблення теоретико-методологічних положень щодо розуміння сутності макроекономічної стабільності національної економіки. Так, зокрема, в роботі:

– запропоновано типологізацію підходів до визначення макроекономічної стабільності національної економіки (с. 47-50). Автор

виокремлює спектр наукових підходів (динамічний, рівноважний, функціональний, результатний та ресурсний, структурно-рівноважний та елементний), що створює підґрунтя для уточнення критеріальних ознак макроекономічної стабільності, які визначають її зміст та відрізняють від інших понять у сфері управління національною економікою;

– сформовано новий підхід до визначення сутності макроекономічної стабільності національної економіки (с. 50). У даному контексті автором системно поєднані засади кейнсіанської теорії, положення рівноважного, функціонального, результатного та ресурсного підходів до макроекономічного регулювання, а також умови досягнення такої стабільності. Це дозволило автору розвинути концептуальні засади формування системи управління національним господарством, зорієнтованої на забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки.

Другий блок наукових результатів містить здобутки дисертанта щодо методологічного та методичного інструментарію оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки та визначення впливу її окремих детермінант. Так, зокрема, автором:

– здійснено класифікаційне упорядкування підходів до оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки (с. 132-134), що дозволило встановити їх переваги, недоліки та обмеження у застосуванні. Зазначена типологізація дозволяє виділити базові критерії: фактор часу та базовий параметр оцінювання (волатильність/сталість у межах заданого інтервалу/наближеність до еталону), необхідні для розроблення методології інтегрального оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки;

– вперше розроблено методологію оцінювання ефективності впливу політичних детермінант на макроекономічну стабільність в межах дослідження інституціонального середовища національної економіки (с. 266-269), а також удосконалено обґрунтування впливу політичних інститутів на її досягнення (с. 256-265), що дозволило автору стверджувати про: 1) існування замкнутого

кола суспільно-політичного конфлікту в Україні який, з одного боку засвідчує що ефективність політичних інститутів не можлива без підтримки суспільства, а з іншого – суспільство не бажає сприяти діяльності політичних інститутів, що не є ефективними; 2) існування значного впливу ефективності політичних інститутів на макроекономічну стабільність національної економіки. Ці висновки в роботі отримані на основі побудованої динамічної лагової моделі, яка враховує ефект ланцюгової реакції у взаємозв'язках між розвитком національної економіки та ефективністю політичних інститутів;

- розроблено методологію інтегрального оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки (с. 148-153), ключовим елементом чого виступає концепція п'ятикутника макроекономічної стабільності. Такий підхід системно поєднує статичні та циклічні значення п'яти основних орієнтирів стабілізаційної політики держави: рівня ВВП, безробіття, інфляції, зовнішнього боргу, сальдо державного бюджету;

- удосконалено методичний інструментарій оцінювання рівня соціального прогресу національної економіки (с. 192-197), основою якого виступає запропонований дисертантом інтегральний індикатор, що агрегує ключові параметри рівня життя, здоров'я, добробуту, свободи, безпеки та рівності в країні, розвитку освіти, науки та культури. Це дозволило оцінити ефективність проведеної країнами політики соціальних інвестицій та виокремити драйвери реформ в Україні для досягнення макроекономічної стабільності національної економіки. Ці висновки в роботі отримані на основі базових принципів концепцій σ - та β -конвергенції (с. 207-210);

Третій блок наукових результатів дисертаційної роботи містить рекомендації автора щодо удосконалення стратегії, механізмів, інструментів та методів управління національною економікою, зорієнтованого на досягнення макроекономічної стабільності. Так, зокрема, автором:

- на основі емпіричних результатів використання динамічної моделі взаємного впливу макроекономічної стабільності і рівня соціального прогресу, що ґрунтується на методі моментів Ареллано–Бонда, обґрунтовано теоретико-

методичні основи вибору стратегії реформування механізмів управління національною економікою (с. 220-224), перевагами яких є конкретизація за таргетами, часовими вимірами та умовами досягнення;

– удосконалено концептуальні засади системи управління національним господарством, націленої на підтримання макроекономічної стабільності (с. 70-73), яка враховує параметри, детермінанти, напрями взаємного впливу та їх механізми у регулюванні економічного розвитку національної економіки. Це здійснено шляхом виокремлення системоутворювальних детермінант макроекономічної стабільності національної економіки: соціальної, політичної та маркетингової, взаємозв'язки між якими повинні бути враховані під час побудови системи управління національним господарством;

– вперше проведено компаративний аналіз тенденцій взаємного впливу рівня макроекономічної стабільності та соціального прогресу в Україні та країнах ЄС (с. 216-218). Його основою слугувала розроблена дисертантом динамічна модель, до числа параметрів якої автором віднесено рівень інтегрованості країни в глобалізаційні процеси в світовій економіці, ефективності державного управління, форму державного правління та кількість населення;

– вперше обґрунтовано теоретико-методологічні засади застосування суспільно-ціннісних поведінкових моделей у процесі забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки (с. 344-348). Це створює підґрунтя для перетворення бренду країни на динамічну маркетингову детермінанту зростання макроекономічної стабільності національної економіки;

6. Практичне значення результатів дисертаційної роботи.

Основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, що у сукупності створюють підґрунтя для розробки стратегічних і програмних документів щодо забезпечення та регулювання макроекономічної стабільності національної

економіки. На рівні державних органів знайшли своє впровадження такі пропозиції дисертанта:

1) щодо взаємозв'язку макроекономічної стабільності національної економіки та рівня соціального прогресу – в діяльності Секретаріату Кабінету Міністрів України (довідка № 38-052/0/1-18 від 01.09.2018);

2) щодо формування пріоритетів та першочергових заходів діяльності державних органів влади із забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки – в діяльності Міністерства фінансів України (довідка № 31-18010-07/26352 від 04.10.2018);

3) щодо впливу ефективності діяльності органів державного управління у боротьбі з корупцією на макроекономічної стабільності національної економіки – в діяльності Державної фіскальної служби України (довідка № 18/167-1 від 17.05.2018). На рівні громадських та професійних організацій впроваджено такі результати роботи:

1) щодо дослідження ролі бренду держави та впливу її макроекономічної стабільності на конкурентоспроможність національної економіки – в діяльність Української Асоціації маркетингу (довідка № 122/9 від 01.09.2018);

2) щодо врахування впливу макроекономічної стабільності на конкурентоспроможність та економічне зростання країни – в діяльність Спілки економістів України (довідка № 17/27 від 21.02.2018);

3) щодо впливу бюджетних транзакцій держави та додаткових фінансових інтервенцій на макроекономічної стабільності національної економіки – в діяльність Спілки аудиторів України (довідка № 20/18 від 23.05.2018).

Окремі наукові результати впроваджені у навчальний процес Сумського державного університету Міністерства освіти і науки України за дисциплінами «Ефективність економічних систем», «Моделювання та прогнозування соціально-економічних систем», «Економічне прогнозування» (акт від 30.08.2018)

7. Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

Даючи позитивну оцінку науковим здобуткам автора та їх практичному значенню, слід вказати на деякі дискусійні положення, що мають місце в дисертаційній роботі:

1. Викладене автором визначення макроекономічної стабільності національної економіки не позбавлене двозначностей. Зокрема, автор стверджує, що макроекономічна стабільність характеризується «...здатністю економіки до нівелювання негативних наслідків ендегенних та екзогенних трансформацій». Сумнів викликає розуміння автором процесу «нівелювання», оскільки за семантикою цього слова автор пропонує «вирівняти відмінності між ендегенними та екзогенними трансформаціями», тобто зрівняти ці впливи, а не знизити їх негативні прояви в національній економіці (стор. 50-57, 76 дисертації).

2. Науковий інтерес мають пропозиції автора щодо складових соціального прогресу та врахування їх впливу на рівень макроекономічної стабільності (стор. 110-112 дисертації, стор. 9 автореферату). В той же час, автор не враховує такий важливий чинник соціального розвитку країни як рівень міграційного навантаження на національну економіку, вплив якого на потенціал макроекономічної стабільності в теперішніх умовах є значним. На наш погляд, варто було б доповнити роботу відповідним поясненням з точки зору доцільності окремого врахування показників міграції як індикатора соціально-економічного розвитку країн .

3. Якщо автор бере за основу стратегічні документи ЄС, то сформований в роботі індекс соціального прогресу варто було б доповнити показниками гендерного ландшафту розвитку національної економіки (згідно Стратегії ЄС щодо гендерної рівності на 2014-2017 роки) та відобразити системну стратегію подолання гендерної асиметрії та нерівності в усіх сферах життєдіяльності суспільства в детермінантах макроекономічної стабільності. Оскільки середня тривалість життя чоловіків у всіх без винятку країнах є

меншою за тривалість життя жінок, то це в цілому впливає на величину індексу соціального прогресу та стабільність розвитку економіки.

4. Вивчаючи умови перетворення бренду країни на динамічну маркетингову детермінанту зростання макроекономічної стабільності національної економіки (стор. 19 дисертації), автору, на наш погляд, доцільно було б визначити особливості механізми трансформації суспільно-ціннісних орієнтирів, з метою забезпечення макроекономічної стабільності держави.

5. На стор. 226 дисертації автором за результатами дослідження впливу субіндексів ефективності політичних інститутів на рівень макроекономічної стабільності національної економіки виділяються різні групи країн, для яких характерний різний тип даного впливу. При цьому автором згадуються «авторитарні політичні режими» Білорусі, Вірменії, Молдови, Грузії. На нашу думку, робота значно б виграла, якщо б дисертантом були наведені критерії віднесення країн до тих чи інших політичних режимів.

6. Дискусійним, на наш погляд, є твердження, що в Україні ефективність політичних інститутів майже не впливає на макроекономічну стабільність національної економіки, оскільки в країні сформовано замкнене коло суспільно-політичного конфлікту: з одного боку, ефективність політичних інститутів не можлива без підтримки суспільства, а з іншого – суспільство не бажає сприяти діяльності політичних інститутів, що не є ефективними.

Однак висловлені побажання та зауваження не применшують високий науково-теоретичний та прикладний рівень проведеного здобувачем дослідження.

8. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України.

Дисертація **Люльова Олексія Валентиновича** на тему «Макроекономічна стабільність національної економіки: соціальні, політичні та маркетингові детермінанти» є самостійною, логічною, цілісною, завершеною науково-дослідною роботою високого наукового рівня,

спрямованою на вирішення актуальної проблеми розвитку методології та методичного забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки. Тематика дисертаційної роботи є актуальною і відповідає пріоритетним напрямкам державної політики України та науковим програмам національного значення. Наукові положення, висновки та рекомендації, одержані в ході дисертаційного дослідження та винесені до захисту, в сукупності вирішують важливу проблему управління національним господарством в контексті забезпечення макроекономічної стабільності.

Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Робота відповідає вимогам п.п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами), а її автор – Люльов Олексій Валентинович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
Заслужений економіст України,
завідувач кафедри бухгалтерського
обліку, оподаткування та аудиту
Чернігівського національного
технологічного університету

В.Г. Маргасова